

Konverents “Olukorrast Euroopa Liidus” 2016: “Naised Euroopas ja maailmas”

Professor Ruth Rubio Maríni plenaarettekanne
Euroopa Ülikool-Instituut, Palazzo Vecchio, Firenze, 6. mai 2016¹

I. Sissejuhatus

Gentili ospiti, colleghi, autorità e amici, eccellentissime Madri, comprese quelle che non sono qui e che sono lo stesso da ringraziare per tutti coloro che sono qui, compresi i padri che hanno fatto anche loro quello che di solito fanno le madri, e compresa la mia stessa madre che si trova qui tra di noi accanto ai miei figli Simón e Lucas. É per me un vero onore essere in questo Salone dei Cinquecento che accoglieva il Gran Consiglio della Repubblica Fiorentina, con i suoi 500 membri, tutti maschi!! ad essere una delle tante voci di donne e uomini che nella giornata di oggi parleranno sulle stato delle donne in Europa e nel resto del mondo.

Lugupeetud külalised, kolleegid, austatud ametiisikud ja sõbrad, kõrgelt austatud emad, sealhulgas need, keda täna siin pole, aga kellele me oleme tänu võlgu, kaasaarvatud mu oma ema, kes istub siin ruumis meiega koos. Mul on suur au olla siin, Salone dei Cinquecento, siin „500 saalis“, kus kunagi toimusid Firenze ülemkogu istungid, mille kõik 500 osalejat olid mehed!

On au olla üks paljudest mees- ning naishäälttest, mis kõnelevad täna naiste olukorrast Euroopas ja ülejäänud maailmas.

Daamid ja härrad, Euroopa on kriisis, Euroopa Liidu kui majandusliku, poliitilise ja sotsiaalse projekti kuue aastakümne pikkuse ajaloo tõepoolest sügavaimas ning tõsiseimas kriisis. Euroopa on haaratud tõsiste sotsiaalsete tagajärgedega pikaajalisse majanduskriisi. Euroopa seisab silmitsi nii kõrgendatud terroriohu kui populismi, ksenofoobse natsionalismi kui fundamentaalse religiooni eri vormide populaarsuse kasvuga. Grexiti risk pole veel möödunud, kui Brexit on juba ähvardavalt lähenemas, illustreerides paljude lahtuvat usku ühtsesse Euroopa projekti. Tuhanded pagulased upuvad meie meredes, samal ajal seisavad rohkem kui miljon pagulast meie koduustel, oodates õigustatult, kuid tulutult oma abipalvele inimlikku ning väarikat vastust. Nende õigus selline vastus saada on meile tuttav, sest paljud meie eeskäijatest koputasid sarnastel ustel just siis, kui nemadki olid seisamas vastamisi tagakiusamise, sõja või mõne muu eluohtliku jõuga. Sugugi mitte kuigi kauges minevikus olime me aga ise osa sellistest jõududest. Mõned teist ehk küsivad endilt: võttes kõike seda arvesse, mis kasu saab olla plenaarkõnest, mis on pühendatud naistele?

¹ Käesolev tekst on tõlge 6. mail 2016. aastal Palazzo Vecchios Firenzes Itaalias toimunud Euroopa Ülikool-Instituudi konverentsil “Olukorrast Euroopa Liidus” esitatud plenaarkõne kirjalikust versioonist. Tõlke eesti keelde tegid Kaspar Oja ja Liiri Oja. Tsitaadid ning inglisekeelne originaaltekst on kättesaadav: Ruth Rubio-Marin, “Women in Europe and in the World: The State of the Union 2016”, 14 I.CON (2016).

Mina küsiks vastu: millal on üleüldse kasulik ning õige aeg rääkida naistest? Minnes ajas umbkaudu 100 aastat tagasi aega, kui erinevates Euroopa riikides võideldi naiste õiguse eest hääletada, leiame arvukalt näiteid sellest, kuidas naistel kästi niinimetatud olulisemate või pakilisemate probleemide nimel end, nagu ikka, suuremeelsusest ning eneseohverdusest tagasi hoida. Kõik need väidetavalt olulisemad probleem puudutasid vabaduse ja võrdsuse nimel peetud võitlusi: töölisklassi võitlus, natsionalistlikud ning sõjapooldajate liikumised ning püüded piirata kiriku ja kuninga kui vana režiimi jäänukite võimu. Nüüd, sada aastat hiljem, tunnistame me siis eitatud fakti, et naiste kaasamine euroopalike demokraatiade loomisse oli samuti oluline vabadusest ning võrdsusest kantud võitlus. Täpselt samamoodi väidan ma niisiis ka täna, et praegusel üliolulisel versta-postil on kaalul Euroopa demokraatlikud väärtused ja pühendumus sotsiaalsele õiglusele. Keskne roll selle võitluse edukuses või edutuses sisaldub justnimelt selles, kuidas suhtub Euroopa naistesse.

Osad teist võivad aga küsida, milles üleüldse seisneb naiste küsimus tänapäeva Euroopas, kus naistel on juba praegu samad õigused ja vabadused mis meestel ning mille õigussüsteemidest on kaotatud ilmselged ning vääritud patriarhaadi-säilmed, mis kohtlesid naisi nagu lapsi? Nukker tõsiasi on aga see, et naised kui Euroopa elanikkonnast poole moodustav grupp on jätkuvalt rõhutatud. Kuidas seda mõista?

Filosoof Iris Young kirjutas enne oma enneaegset surma, et rõhumine väljendub igasuguses sellises süsteemis, mis soosib inimvääritud kohtlemist või piirab mingi rõhutatud inimgrupi juurdepääsu võimalustele oma inimpotentsiaali nii kehas kui vaimus täielikult ära kasutada. Pidage meeles, et rõhumine ei ole omane vaid õelatele, kuritahtlikele türannidele. Heatahtlik, liberaalne ühiskond võib, tulenevalt lisaks sõnaselgetele reeglitele ka automaatselt ning mõtlematult aktsepteeritud käitumisnormidest, harjumustest ja sümbolitest samuti välja kujundada teatud grupe rõhuva ning nende vabadusi piirava süsteemi. Youngi sõnul on rõhumisel viis nägu: vägivald, ärakasutamise, marginaliseerimine, võimutus ja kultuuriline imperialism.

Daamid ja härrad, mõneti paradoksaalselt on meil põhjust ennast kiita, sest lõpuks ometi oleme me empiirilisel tõestanud, et Euroopa naised – osad selgemalt kui teised – seisavad igapäevaselt vastakuti nende viie rõhumise vormiga. Need andmed koguti kokku erinevate põhjalike uuringutega. Nende hulka kuulusid 2014. aastal Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti poolt avaldatud tõeliselt unikaalne naistevastast vägivalda käsitletud uuring, mis põhines intervjuudel 42 000 naistega kõigest 28. Euroopa Liidu liikmesriigist, samal aastal ilmunud suurepärane naiste ja meeste võrdsust käsitlev Euroopa Nõukogu raport ning Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituudi soolise võrdõiguslikkuse indeksit käsitlevad raportid, milles on põhjalikult kaardistatud ning jälgitud Euroopa Liidu tegevuskavade jaoks olulisi soolise ebavõrdsuse alasid, mõõtes sugudevahelist ebavõrdsust töö- ning rahasuhetes, hariduses, aja- ja võimugaotuses, tervishoius, vägivallaga seonduvas ning interseksionaalsetes ebavõrdsustes.

Niisiis pühendan ma käesoleva plenaarkõne sellele, et seletada miks ja mil viisil on naised Euroopas jätkuvalt rõhutatud, ning näitan, millised oleks võimalikud tulevikuväljavaated, stsenaariumid. Ma käsitlen nende stsenaariumite mõju Euroopale kui end demokraatiale ning võrdsusele õiglusele pühendunud geopolitiiliseks piirkonnaks pidavale maailmajaole. See pühendumine peab minu hinnangul olema Euroopa Liidu raison d'être.

Alustuseks: mida ütlevad meile andmed? Kust leiame me Euroopa naiste rõhumise viis vormi?

II. Naiste rõhumise vormid

Vägivald

Esiteks kõige hullem: *vägivald*.

Suur osa avalikkuse tähelepanust on viimasel ajal pööratud naismigrantide vastu suunatud vägivallale. Lääs konstrueerib „teistsugused naised“ läbi “eksootilise” orientalism – sealhulgas inimkaubanduse naisohvrid (80% rohkem kui 30 146 2012. aastal registreeritud ohvritest olid naised ja tüdrukud, 69% nendest seksuaalse ärakasutamise ohvrid) ning tüdrukud, kes on langenud väliste suguorganite ümberlõikamise ohvriks. Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti raportis on aga põhjendatult otsustatud rääkida meist ja mitte nendest. Ja meie endi kohta teame, et iga kolmas EL-is elav naine (ehk ligikaudu 59.4 miljonit) on pärast 15-aastaseks saamist vähemalt ühel korral langenud füüsilise ja/või seksuaalse vägivalda ohvriks. Sarnase ohvrite osakaalu leiame ka alla 15-aastaste seast. Samuti teame, et iga kahekümmes naine (st 9 miljonit naist EL-is) on pärast 15-aastaseks saamist vähemalt ühel korral langenud vägistamise ohvriks, mille tulemusena tunnevad nad hirmu, viha, häbi, ärevust ning neil on väga madal enesehinnang. Me teame, et 45-55% (!) Euroopa naistest on pärast 15-aastaseks saamist kogunud seksuaalset väärkohtlemist ning 18% naistest on langenud jälitamise ohvriks, sealhulgas on uue trendina kõige enam just noorte seas pead tõstmas küberjälitamine.

Sellegipoolest kahtlen ma, kas nende arvude hulka on arvestatud sellised vägivalda vormid, mis ohustavad eriti just äärmiselt haavatavas positsioonis olevaid naisi, sealhulgas naismigrante (kes on migrantistaatuse tõttu sügavas sõltuvuses kas oma abikaasast, tööandajast või mõlemast), varjupaigataotlejaid ning pagulasi (kes täna ning praegu on langemas või juba langenud inimkaubanduse või seksuaalvägivalda ohvriteks kas ametnike, inimkauplejate või teiste pagulaste poolt, transiit- ning vastuvõtupunktides) või puudega naisi (kes on juba iseenesest positsioneeritud ühiskonna ning õiguskorra äärealale).

Daamid ja härrad, iseäranis valus on fakt, et iga viies (st 29.6 miljonit naist) naine kogeb füüsilist ja/või seksuaalse iseloomuga vägivalda kas endise või praeguse partneri käe läbi. Samaaegselt on väga- väga hirmutav see, et vaid 14% kannatanutest esitab lähisuhtevägivalda raskeimatest juhtumitest kuriteokaebuse politseile.

Niisiis, daamid ja härrad, nimetage seda, kuidas tahate, kuid minu silmis tähendab see kõik kokkuvõttes, et miljonid Euroopa naised elavad hirmu ja rõhumise õhkkonnas, tihti omaenda kodudes, koolides, naabruskondades ning töökohtades.

Ärakasutamine ja marginaliseerimine

Nüüd käsitleme ärakasutamist ja marginaliseerimist, rõhumise teist ja kolmandat vormi.

EL-i sooline palgalõhe on 16%. Naistele makstakse ka samadel töökohtadel ning samal haridustasemel olevatest meestest vähem palka. Seda probleemi taastoodab pea kõikide tööandjate viljeletav läbipaistmatu palgapraktika. Veelgi enam murettekitav on meeste ja naiste vaheline 38-protsendiline pensionilõhe, mis on kasvanud välja naiste madalamatest palkadest, nende suuremast osakaalust poole kohaga töötajate hulgas ning (lapse)hoolduspuhkustest tulenevatest karjääripausidest. Kolmandik naistest ei saa üldse mingisugust pensioni, mistõttu on vanemad naised koos üksikvanematest emadega vaesumise ja marginaliseerumise suurim riskigrupp.

Aastal 2014 oli naiste tööhõive (63.5%) Euroopa 2020. aastaks seatud sihtmärgist ning meeste tööhõivest (75%) jätkuvalt 11.5 protsendipunkti allpool. Töölane segregatsioon suunab naisi madalapalgalisematesse sektoritesse. Võrreldes meestega on naiste puhul neli korda suurem tõenäosus, et töötatakse poole kohaga, enamjaolt eesmärgiga kombineerida samaaegselt nii tasustatud põhitöö kui tasustamata kodused tööd. Seda hoolimata asjaolust, et üha enam perekondi toetub rahaliselt naiste palgarahale: 61% naistest on kas perekonna ainu- või kaaselatajad.

Võttes kokku naiste madalamad tunnipalgad, vähesemad töötunnid ning väiksema osakaalu kõrgelt tasustatud töökohtadel kujuneb naiste ja meeste rahaliste teenistuste vaheks 37%. Sellegipoolest kahvatuvad igasugused olemasolevad arvud ning andmed tõenäolise tegeliku ebavõrdsuse kõrval. Nimelt puudub ülevaade sellest, milline on sooline majanduslik ebavõrdsus näiteks kinnisvara ning aktsiate omamises – sellele puudulikule ülevaatele on tähelepanu juhitud ka soolise võrdõiguslikkuse indeksis. Samal ajal kulutavad töötavad mehed iga nädal tasustamata kodutöödele 9 tundi, töötavad naised kannavad aga kolm korda suuremat koormat: 26 tundi kodutöid nädalas.

Samal ajal töötavad paljud immigrantidest naised madalapalgalistel töökohtadel nõ „mustalt“ näiteks vanurite hooldajate või lapse- või majahoidjatena, võimaldamaks kõrgelt-tasustatud naistel suurendada oma töötundide arvu ilma riigipoolse toetuseta. Selline kodutööde jaotamise turu-põhine lahendus võib olla küll lühiajaliselt majanduslikult tasuv, kuid see ei saa olla pikas perspektiivis jätkusuutlik. Selline lahendus lõikab ebaausat kasu nendelt majanduslikult vähem-arenenud riikidelt, kust immigrantid pärinevad. Esiteks jääb nende riikide kanda inimeste üleskasvatamine ning hariduse saamise võimaldamine, saamata samal ajal selle vaeva eest tasu. Teiseks suunab selline lahendus hoiutöötajad välja nende koduriikidest, kus neid samuti vajatakse.

Minu silmis on just see näiteks nii sellest, mida Young pidas silmas selle ärakasutamise (inimeste tööjõu rakendamine kasumi teenimiseks, pakkumata neile selle eest õiglast vastutasu) kui marginaliseerimise all (Euroopa ja teiste alade üksikemade, eccelentissime madri suunamine madalamale sotsiaalastmele, ühiskonna äärealale), millega nii Euroopa kui muude maailmajagude naised peavad üha enam vastamisi seisma.

Võimutus

Võimutus on rõhumise neljas vorm.

EL-i liikmesriikide suurimate aktsiaseltside juhatuste liikmetest moodustavad naised jätkuvalt vähem kui veerandi (täpsemalt 20%). Seda hoolimata asjaolust, et nad moodustavad kogu tööjõust pea poole (46%). 2014. aasta novembri seisuga moodustavad naised riikide valitsus- ning parlamendiliikmetest vähem kui kolmandiku (keskmiselt 28%).

Tasakaalust on asi küll kaugel, kuid Euroopa Liidu institutsioonide tasemel on saavutatud teatav edasimineku. Euroopa Parlamendi liikmete naiste osakaal pole kunagi varem olnud nii kõrge (37%), kuid tasakaaluni on veel 13 protsendipunkti. Euroopa Liidu Nõukogu 2014-2019 koosseisu 28. liikmest vaid 9 on naised, Euroopa Kohtu kohtunikest vaid 21% on naised ning Euroopa Keskpanka nõukogus istub 22 meest ning kõigest 2 naist. Ebavõrdsus püsib meile eriti kallis teadusmaailmas: naised moodustavad kõrgkooli lõpetanutest 59%, kuid vaid 20% kõrgeimast akadeemilistest positsioonidest ning 11% ülikoolide või muude teadusuuringuid tegevate asutuste juhtidest.

Läbi klaaslae murdnud ning meeste võimu, autoriteedi ning otsustamis-maailmas tegutsevate naiste hulk on loomulikult märkimisväärselt väiksem madala sissetulekuga või migrantidest naiste seas.

Kultuuriline imperialism

Lõpuks kultuuriline imperialism.

Soolise ebavõrdsuse ja ebaõigluse üks põhjusi on androtsentrism: institutsionaliseeritud kultuuriline hoiak, mis eelistab maskuliinseid omadusi samaaegselt alavääristades kõike, mis on feminiinne. Androtsentristlikud väärtused väljenduvad paljudes õigusvaldkondades, poliitikas, aga samuti popkultuuris ja igapäevasuhtluses ning turureeglites. Või on see juhuslik, et ametid, mida peavad naised, on stereotüüpselt relatiivse iseloomuga ning seotud hoolitsemisega; tööd, mis on väga töömahukad ja ometi limiteeritud produktiivsusega (lisaks väiksematele palkadele)?

Daamid ja härrad, on tõsiasi, et kuigi töö, mille sisu on hoolduskohustus, on absoluutselt eluline majanduse arendamiseks ja turumajandusele toetavas ühiskonnas, siis selle väärtust lihtsalt ei tunnustata. Me näeme kaugeleulatuvat ja traditsioonilist hierarhilist dualismi produktiivse ja reprodutiivse töö vahel; ja lisaks nagu Nobeli preemia laureaat Joseph Stiglitz on öelnud: olematut suhet personaalse tunnustamise ning sotsiaalse panustamise vahel. Sotsiaalsed normid, mitte produktiivsus kui selline, on need, mis määravad tasu.

Teadlased Perrons ja Plomien illustreerivad seda oma tööga, mis tõmbab tähelepanu järgmisele näitele: ühele pankrotistunud Suurbritannia panga juhile maksti panga restruktureerimise eest kuupalka, mis oli võrdne kolme ja poole kordse aastapalgaga, mida teenis kahekümneaastase töökogemusega sotsiaaltöötaja.

Ja ometi pole androtsentrism ainus kultuurilise imperialismi vorm, mis mõjutab Euroopas elavaid naisi. Heteronormatiivsus, religioon ja etnilised imperialismi vormid kujundavad ja mõjutavad samuti Euroopas elavate naiste elusid: küsige ennast lesbina defineeriva naise käest, kes soovib, et riik teda tunnustaks sellisena, nagu ta on; küsige roma vähemusse kuuluva naise käest, kes võitleb oma seksuaalse ja reprodutiivautonoomia eest; küsige transsoolise naise käest, kes soovib juriidilist tunnustamist; või küsige täiskasvanud musliminaise käest, kes soovib kanda pearätti, kui läheb ülikooli. Küsige nende käest ja nad ütlevad teile.

III. Tulevikustsenaariumid: Euroopa teelahkmed

Niisiis, mida on Euroopa ja Euroopa Liit ära teinud selle kõige lahendamiseks? Daamid ja härrad, Euroopa seisab olulisel teelahkmed. Las ma seletan.

Oma loomisajast saati on EL rõhutanud majanduskasvu ja sotsiaalse sidususe olulisust; mure sotsiaalmajandusliku ebaõigluse pärast ning eesmärk parandada inimeste elu on saatnud EL-i alates Rooma lepingust (1957) läbi Lissaboni strateegia (2000-2010) koos majandust, sotsiaalset heaolu ja keskkonda puudutavate sammastega (EL Nõukogu 2000) kuni praeguse "Euroopa 2020" agendani (2010-2020) ja jätkusuutliku kasvuni (EL Nõukogu 2010). Püüdlemine soolise võrdõiguslikkuse poole, mis sai alguse Rooma lepingust ning mille saavutamist on toetanud mitmed direktiivid ja innovaatilised poliitikad, on tugevalt mõjutanud EL-i arengut, olles võtme komponendiks majanduspoliitika läbiviimisel ja majanduskasvu tagamisel. Naiste võrdsete võimaluste tagamine tööturul ja samaaegselt emaks saanud naiste kaitsmine

diskrimineerimise eest on olnud oluline eesmärk koos Euroopa traditsioonilise pühendumisega heaoluühiskonna tekkimise algusest kuni perekonna kaitseni.

Seda eriti alates 1990ndate keskpaigast, kui Euroopa keskendus meeste töötuse asemel teistele mitteaktiivsetele ühiskonnagruppidele, sealhulgas naistele, et reageerida elanikkonna vananemisest tekkinud probleemidele. Euroopa tööturustrateegia loodi eeldusel, et töökohti ja võimalusi leida tööd on piiramatult, seega said ideed naiste tööturule kaasamisest ja soolisest võrdõiguslikkusest uue hingamise. See sundis omakorda EL-i liikmesriike edendama oma perepoliitikat (vanematele mõeldud toetused) ja suurendama investeeringuid lapsehooldust pakkuvatesse teenustesse, et kaasata tööturule ka seni lastega kodus olnud emad. Lisaks majanduslikele kaalutlustele on nii Euroopa Liit kui ka Euroopa Nõukogu toetanud ambitsioonikamat ideed naiste jõustamisest kui demokraatia osa alates 1980ndate keskpaigast. Viimane sai eriti oluliseks 1990ndate keskpaigas, kui toimus ÜRO IV naiste maailmakonverents Pekingis, kus võeti vastu globaalse haardega tegevuskava. Eesmärgiks kujunes võrdsusele toetava demokraatia (kontseptsioon, mis tekkis Euroopas) arendamine, mis võitleks naiste marginaliseerimise vastu avalikus elus, aitaks tagada võrdse majandusliku ja poliitilise võimu jagamise naiste ja meeste vahel (vajadusel koos sookvootidega) ning julgustaks meeste osalemist perekonnaelus, hoolduskohustuste jagamisel.

Kahjuks näitab EL-i värskemate poliitika- ja arengudokumentide analüüs, et sotsiaalpoliitika jääb majanduslike eesmärkide kõrval siiski teisejärguliseks ning küsimused soolisest võrdõiguslikkusest pälvivad vähem tähelepanu kui eelnevatel aastakümnetel. See tendents on otseselt seotud finants- ja majanduskriisiga, millele riigid reageerisid kokkuhoiumeetmetega. Majanduskriisist on jäänud mulje, justkui oleks tegemist peamiselt meeste kriisiga, mistõttu on majanduskriisi lahendamise esimesest ja teisest faasist jäänud kõrvale küsimused soolisest võrdõiguslikkusest. Enamus riike on vähendanud panust soolise võrdõiguslikkuse tagamisse – mitmed sellekohased meetmed on täielikult peatatud või on vastavate tegevuste mahtu oluliselt vähendatud. Tundub, et ridade vahel peitub sõnum, mille kohaselt on soolise võrdõiguslikkusega tegelevad poliitikad ja meetmed kriisi lahendamisel pigem segavaks faktoriks.

See ei tähenda, et viimastel aastatel poleks üldse saavutusi. Vastupidi – me peame tunnustama teatud olulisi verstaposte ning eriti võitluses naistevastase vägivalla vastu. Näiteks on Euroopa Nõukogu 2011. aastal vastu võtnud naistevastase vägivalla ja perevägivalla vastu võitleva konventsiooni (nn Istanbuli konventsiooni. Samuti on Euroopa Liidu tasemel oluline välja tuua inimkaubanduse ennetamise ja selle vastu võitlemise direktiiv (2011) ja ohvriabi direktiiv (2012). Kui jätta välja raamistik, mis pikendaks vanemapuhkust kolmelt kuult neljale, siis on algatused naiste jõustamiseks ja soorollide murdmiseks läbi kukkunud – nt emapuhkuse ja tööaja direktiiv ning soolist tasakaalu ettevõtete nõukogudes edendav direktiiv.

Niisiis, kriis, kriis, kokkuhoid ja veelkord kriis! Aga kuidas on kriis, kokkuhoid ning fiskaalpoliitikad mõjutanud naisi ja soolist ebavõrdsust? Ja mida see omakorda ütleb meile naiste tuleviku kohta Euroopas? Me oleme põhimõtteliselt õppinud kolme asja.

Esiteks, hoolimata märkimisväärsest naiste ja meeste töötamise langusest kriisi alguses on naiste osalemine tööturul tegelikult suurenenud kriisiaastatel – tegemist nn töötaja efektiga. Naised, kes kaotasid töö, jätkasid uue töö otsinguid, muutusid pere ülalpidajateks ning mõned sisenesid tööturule esimest korda. Naiste kasvav keskendumine karjäärile, mis tuleneb soovist olla majanduslikult iseseisev, ennast teostada või puhtast majanduslikust vajadusest, on tohtu jõud arenenud majandussüsteemides – ja seda isegi majanduskriisi kontekstis. Niisiis hoolimata sellest, et osades Ida-Euroopa riikides on konservatiivsed jõud taas hakanud rääkima

traditsioonilistest perekonnaväärtustest, mida mõjutavad religioossed ideed, on pöördumine mees-kui-ülalpidaja-mudeli juurde ebatõenäoline. See nõuaks naasmist traditsiooniliste perekonnamudelite juurde, meeste töötamise tagamist ning nende töökohtade olemasolu, kus palk kataks kogu perekonna vajadused – ükski neist asjadest ei tundu aga olevat võimalik. Pigem on rahvastiku vananemisega tekkinud probleemide tõttu huvi tagada nii meeste kui ka naiste töötamine võimalikult kaua.

Teiseks, sooline ebavõrdsus tööturul on vähenenud – välja arvatud nendes aspektides, mis puudutavad töötasu, töötingimusi ja tähtsust ning osalise koormusega töötamist. See tuleneb aga pigem sellest, et rohkem mehi on kaotanud töö, meeste osakaal ajutistel või osalise koormusega töökohtadel on suurenenud ning töötasude külmutamine, vähendamine ja üleüldine töötingimuste halvenemine on mõjutanud meid kõiki. Niisiis on teisisõnu toimunud teatud ühtlustumine, mis on aidanud vähendada soolist ebavõrdsust.

Lõpuks, kokkuhoiupoliitika on vähendanud kulutusi nii avalikule sektorile (mis on olnud oma paindlikkuse tõttu naiste põhiline tööandja) kui ka sotsiaalkulutusi töötavate vanemate, eakate ning erivajadustega inimeste toetamiseks. Feministist majandusteadlane Nancy Folbre kommenteerib, et selline evolutsioon tähendab, et sooline ebavõrdsus per se on muutumas vähem olulisemaks kui nt just naiste jaoks kahjulik emadusega kaasnev vaesus.

Niisiis, siin me oleme. Need trendid või arengud viitavad kahele võimalikule tulevikustsenaariumile. Ma väidan, et ainult üks neist stsenaariumitest on kooskõlas Euroopa ideega soolisest võrdsusest, demokraatiast ja sotsiaalsest õiglusest.

Esimeses stsenaariumis jätkub keskendumine neoliberalismile ning eeldused, mille kohaselt majandus ning majanduspoliitika loovad jõukust ja on produktiivsed, kuivõrd sotsiaalpoliitika on ebaproduktiivne, kulukas ning pidurdab majanduskasvu, jäävad püsima. Tsiteerides Karamessinit ja Rubery'd: selle stsenaariumi kohaselt polariseerub ühiskond veelgi klassi ja etnilise kuuluvuse järgi.

See tähendab, et me võime oodata madala haridustasemega/kvalifikatsiooniga töötajate ja migrandi staatuses meeste ja naiste töötingimuste võrdsustumist, kuid sugudevahelise ebavõrdsuse suurenemist kõrgema haridustaseme/kvalifikatsiooniga töötajate hulgas – selline on reaalsus nt Ameerika Ühendriikides. Säärane areng viib ebavõrdsuse kasvuni. Ideoloogia, mille järgi on töö- ning hoolduskohustuste ühildamine vaid erasfääri kuuluv küsimus, millega riik ei tegele, toob kaasa riigipoolse toe puudumise ja olemasolevate toetuste vähendamine, mis omakorda avaldab soolist ning sotsiaalse klassi põhist mõju. Madalama haridustasemega naised võivad suurendada tasustamata töö osakaalu või teha rohkem osalise tööajaga tööd; kõrgema haridustasemega naised võivad omakorda toetuda endisest enam tasustatud hooldustööle või jagada hoolduskohustusi oma partneriga.

Sooline ebavõrdsus suureneb ka sookategooria siseselt: migrandi staatusega naised, noored ja eakad naised kannatavad kõige rohkem. Selle stsenaariumi kohaselt kannatavad need, kes vajavad abi kõige enam: naised, kes kuuluvad madalamasse sotsiaalsesse klassi, migrantidest naised, üksikvanemad. Rahvastiku juurdekasv on väike ning konservatiivsed ideed perekonnast ning soost levivad reaktsioonina eriti uutes (kuid mitte ainult) liikmesriikides, mis võib omakorda tekitada lisapingeid kogu EL-is.

Teise stsenaariumi kohaselt annab globaalne majanduskriis võimaluse kalduda kõrvale domineerivast neoliberalistlikust kapitalismi mudelist. Alternatiiv on kaasavam arengumudel, mis erinevalt traditsioonilisest vasakpoolsest ideoloogiast kannaks endas ka soolise võrdõiguslikkuse

komponenti ning väärtustaks tööd ja panust väljaspool tavapärasest turegulatsiooni – nagu nt hoolduskohustus.

Taoline uus lähenemine peaks pidevalt kritiseerima soostereotüüpe ning viimastest tulenevaid soorolle, lõimima majanduslikku, keskkondlikku ja sotsiaalset lähenemist, tagamaks võrdne ning kaasav areng. Naiste võrdne esindatus iga otsustuse juures on osa sellest mudelist, aga eesmärk on minna kaugemale ning viia ellu innovaatilisi soolisest võrdõiguslikkusest lähtuvaid poliitikaid nagu nt soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine makromajanduspoliitikate kujundamisel ja sootundlik eelarvestamine. Töö- ning eraelu tasakaalustamisele kaasa aitavad lahendused on positiivsed kõigile, mitte ainult naiste jaoks. See omakorda nõuab taskukohast lapsehoidu ning hooldusteenust (sh eakate ja erivajadustega inimeste hooldamine); võrdset ja isikulist vanemapuhkust naistele ja meestele; paindlikke töötingimusi nagu nt töö-jagamine, kodutöö, paindlik tööaeg ning innovatiivseid meetmeid, mis aitaksid edendada töö- ja hoolduskohustuste võrdset jagamist (sh maksusoodustused). Õnneks toetavad nii Euroopa võrdõiguslikkuse pakt 2011-2020 kui ka Nõukogu 2014. aasta resolutsioonid naiste ja majanduse teatud taolisi meetmeid, kuid mitte kõiki.

Kokkuvõttes leian, et ainult teise stsenaariumi valimise puhul saame liikuda lähemale sugudevahelise ebavõrdsuse kaotamisele, mis põhjustab ka veel täna kirjeldatud rõhumise viit vormi, ning astuda vastu soolisele ideoloogiale, mis on nõnda pikalt kahjustanud ja jätkuvalt kahjustab nii naisi kui ka mehi. Ainult teise stsenaariumi puhul saame me loota, et suudame ennetada madalamate sotsiaalsete klasside ja keskklassi elujärje halvenemist ning seda hirmu, ebakindlust ja võõrandumist, mida kogevad praegu eriti noored inimesed (terve kadunud põlvkond?!?). See on oluline, kuna just hirm, ebakindlus ja võõrandumine tekitavad religioosset äärmuslikkust – sellist, mis defineerib ennast sageli just nimelt läbi naiste kehade ja seksuaalsuse kontrollimise. Just hirm, ebakindlus ja võõrandumine tekitavad rassismi, ksenofoobiat ja populismi. See tähendab põrgulikku eksisteerimist migrantidele meie hulgas – migrantidele, keda meie vajame, et maksta pensione, tagada rahvastiku juurdekasv ja hoolitseda meie eakate ja laste eest; ja põgenikele, kes upuvad meie vetes. Samuti ei julgusta selline hirm, ebakindlus ja võõrandumine Euroopa mehi – sh noori – ütleva täielikult lahti sellest, mida Rousseau oleks nimetanud “meistri illusioon orja üle”, mis on teiste sõnadega meeste domineerimine, patriarhaat, kuna paljud mehed võivad just soolist võimujaoatust näha kui oma kindluseallikat ja võimalust ennast identifitseerida. See aga tähendab kannatusi naistele, kes peavad elama edasi terrori all oma enda kodudes.

Ja kui need jõud võivad, daamid ja härrad, siis on Euroopa kaotanud mitte ainult oma pühendumise võrdsusele ja õiglusele, vaid kogu oma demokraatliku mandaadi.

Niisiis on rohkem kui kunagi varem oluline tõstatada küsimus naistest ja rääkida kõigist neist asjadest, mis on selle küsimusega seotud. Ning Salone dei Cinquecento on just nimelt see koht, kus seda teha, sest just see Salone ehitati 1494. aastal pärast ühte Medici perekonna Firenzest väljaajamist. Firenzest, mis on hälliks renessansile ja humanismile – liikumisele, mis vastandas ennast keskaegsele dogmatismile.

Sarnaselt praegusele olukorrale: kui me tõesti soovime efektiivselt ja siiralt tegeleda küsimusega naiste olukorrast, siis peame me loobuma dogmatismidest majanduses, globaalsel finantsturul ning neoliberalismis. See võib nõuda – just nagu renessansis – mehe ja ühtlasi ka naise päästmist türannia tänapäevaste erivormide käest.

Täna väga tähelepanu eest.